

SİYASAL SÖYLEMDE SINIRLARIN MEŞRULAŞTIRILMASI

Damla Mursül (Dr. Öğretim Üyesi)

Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
d.kabakusak@gmail.com

0000-0002-1445-5693

Atıf:

Mursül, D. (2022). Siyasal söylemde sınırların meşrulaştırılması. *Türkiye Politik Çalışmalar Dergisi*, 2(2), 1-17.

Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş tarihi/Arrival date: 23.09.2022
Kabul tarihi/Acceptance date: 13.12.2022

Özet

Kitlesele göçlere maruz kalınmasıyla birlikte sınır sözcüğü, Türkiye siyasetinde yoğun olarak kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle günlük siyasal söylemde sıklıkla duyduğumuz bu sözcük, siyasal aktörlerin dilinde manipüle edici ve kitleleri harekete geçirici bir rol üstlenmektedir. İlgili siyasal aktörlerin sınır yaklaşımını ortaya koymak ve bu yaklaşımın bir dışavurumu olarak tercih edilen siyasal iletişim dilinin hedeflerini tespit edebilmek için somut göstergelere başvurulması gerekmektedir. Makalenin esas amacı; 'sınır/hudut namustur' şeklindeki doğrudan sınırla ilgili yakın dönemli siyasal söylemlerin siyasal propagandanın bir aracı olarak nasıl ele alındığını ortaya koymaktır. Bu bağlamda internet haberleri taranmış ve gündemde yer alan gelişmelerle ilişkilendirilerek değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çoklu siyasal aktörler tarafından ortak vurgular içeren bir sınır söyleminin geliştirilebilmesi, bu söylemlerin toplumsal ve siyasal gündemin merkezinde yer bulması ve ayrıca haber niteliği taşır hale gelmesi, konunun araştırılmasını gerekli ve ilginç kılmıştır. Türkiye'de siyasal aktörlerin sınır söylemini siyasal propagandalarında kullanarak araçsallaştırdığı ve böylece meşrulaştırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Siyasal Söylem, Siyasal Propaganda, Sınır, Türkiye.*

Abstract

Associated with the experience of mass migration, the term of border has started to be used extensively in Turkish politics. Especially border, which we often hear in daily political discourse, assumes a manipulative and mobilizing role by political actors. Concrete indicators should be used in case of revealing the border approach of political actors and to determine the targets of the preferred political communicative language as an expression of this approach. The main purpose of the article is to reveal how recent political discourses directly related to the border such as 'border is honour' are handled as a tool of political propaganda. In this context, news from internet media is reviewed and evaluated via correlating with the developments on the agenda. The development of a border discourse that includes common emphasis by multiple political actors, the fact that these discourses are placed at the centre of social and political agenda, and additionally becoming newsworthy turns the research of this subject into necessity and makes it interesting. As a conclusion the political actors in Turkey instrumentalize the border discourse by using it in their political propaganda and thus they legitimize it.

Keywords: *Political Discourse, Political Propaganda, Border, Turkey.*

Giriş

Sınır, kavramsal olarak önem kazandığı coğrafi, tarihi ve askeri alanlarda yarattığı çağrışımların ötesinde son dönemde siyaset ve özellikle de siyaset sosyolojisi açısından da tartışılmayı hak eden bir nosyon olarak karşımıza çıkmıştır. Tarih boyunca farklı araçlar ve tekniklerle ortaya konan sınırlar, her zaman güvenliği önceleyen ve içeride olanı dışarıdakine karşı koruyan mekanizmalar olarak görülmüştür. Sınırlar, içinde bulunduğumuz koşullarda koruma işlevi kadar, kendisinin de korunması gerekliliği üzerinden siyasette konuşulur hale gelmiştir. Çünkü sınırlar, yalnızca ülkeler ve coğrafi alanları birbirinden ayıran çizgileri belirlemekle kalmayıp biz ve onlar, burası ve orası, içeridekiler ve dışarıdakiler arasındaki çizgileri de inşa etmektedir (Newman, 2006: 6).

Geleneksel Türk kültürünün gurur duyulan ve övgülere mazhar bir özelliği olan misafirperverlikten, gelinen noktada göçmene karşı tepkiselliğin giderek arttığı günümüz koşullarında sınıra atfedilen anlam da değişime uğramaktadır. Mevcut sınırlar ve bu sınırları muhafaza etmek üzerinden geliştirilen güncel siyasal söylem, makbul olanı ve olmayanı tasnif etmek adına göçün ve göçmenin siyasetin bir propaganda aracı haline getirildiğinin göstergesidir. Bu ve benzer konulardaki bireysel ya da toplumsal tepkiler, daha kontrolsüz bir alana karşılık gelirken siyasal tepkiler aynı oranda kontrolsüzlük ya da belirsizlik içermemekte; bilinçli konjonktürel politikalar çerçevesinde bir seyir izlemektedir. Bu nedenle siyasetin ana aktörlerinin gözünden sınıra bakmak, özellikle günümüz Türkiye'sinde ve kendine özgü koşulları çerçevesinde çok daha büyük bir önem taşımaktadır.

Siyaset gerek günlük dil gerek özgül aktörlerinin politik duruşları aracılığıyla çeşitli söylemler üzerinden kendini üreterek sürekli kılar. Gündeme ilişkin pek çok konuda sorular sorar, sorunlar ortaya koyar ve olası çözümlere (!) giden yolda tartışmalar açar. Siyaset ve toplum ilişkisi çerçevesinde düşünüldüğünde söylemin çift yönlü işlevselliğinden bahsetmek mümkündür. Bir yandan toplumun ortak değerler etrafında bir araya gelmesini sağlamaya çalışırken öte

yandan bu yapının içerisinde yer alan farklılıkları da vurgulamaktadır (Şen, 2015: 171). Çalışmada üzerinde durulan söylem, öncelikli olarak sınırla ilgili bu iki yönlü anlamsal içeriğe odaklanmaktadır. Bu nedenle kullanılan dilin eleştirel ya da ideolojik bir okumasından çok, ele alınan siyasal söyleme dair somutlaşmış unsurların toplum ve siyaset ilişkisindeki görünürlüğünü ortaya koymaya çalışan bir durum çalışması niteliğindedir.

Siyasal partiler ya da liderleri içeren geniş bir kapsamda siyasal aktörlerin sınır kavramını ele alış şekli, dayandığı ideolojik temele ve toplumla arasında kurmak istediği ilişkiye göre biçimlenmektedir. Kimi zaman ideolojik yaklaşımdan çok, konjonktüre uygun olduğu düşünülen birtakım pragmatik yaklaşımların da tercih edildiği görülmektedir. Hedef kitle yani toplum, vatandaş ya da seçmen karşısında çeşitli konularda değişen siyasal, iktisadi ve toplumsal koşullara bağlı olarak siyasal partilerin kullandığı araçlar da değişmektedir. Siyaset ve iletişim ilişkisi açısından bakıldığında teknolojik gelişmelere bağlı olarak bu araçların internet aracılığıyla dijital dünyaya taşındığı görülmektedir (Pazarbaşı ve Şahin, 2022). Günümüzde bilgiye erişme, bilgiyi paylaşma ve yayma noktasında internetin gücü göz ardı edilemez. Bu çalışmada da hızlı ve kolay bilgi akışının olduğu internet haberlerinden yararlanılmıştır. Son olarak sınır üzerine geliştirilen siyasal söylemler, kullanılan dilin hangi bağlamda topluma sunulduğu çerçevesinde ele alınmış ve irdelenmeye çalışılmıştır.

Türkiye açısından önemli bir sorun alanı ve siyasal gündem oluşturmakla birlikte göç olgusunun yakın zamana kadar kamuoyunda pek de tartışılmayan bir konu olduğu yönünde (Üstübcü, 2017: 107) yapılan değerlendirmelerin üzerinden kısa bir zaman geçmiştir. Günümüzde gerek göç gerek yabancı, mülteci ve sınır gibi kavramların hem bir siyasi problem haline geldiği hem de kamuoyunda sıkça tartışılır hale geldiği görülmektedir. Böyle bir tespitle yola çıkan çalışmanın amacı, birbirleriyle oldukça yakın bir ilişki içerisinde olan bu kavramlar arasında yer alan sınır kavramından hareketle konunun siyasal propagandanın bir aracı haline

getirilmesini ve meşrulaştırılma biçimlerini ortaya koymaktır.

Nitel bir araştırma olan bu çalışma, konuyla ilgili 2021 yılı ağustos ayında yoğunlaşan internet haberlerinin taranmasının ardından haberlerde yer alan sınırla ilgili içeriklerin söylem analizi ile değerlendirilmesini içermektedir. Özellikle Türkçe literatürde siyasal aktörleri pek çok açıdan ele alan söylem analizleri yapılmıştır. Recep Tayyip Erdoğan'ın balkon konuşmalarının (Göksu, 2019; Çıragöz ve Acar, 2020), siyasi liderlerin çeşitli ortamlarda yapmış olduğu konuşmalarının (Kantar, 2016; Güngör, 2021) ve sosyal medya paylaşımlarının (Kılıçaslan, 2006) ele alındığı çalışmalar bunlara örnek gösterilebilir. Bu çalışmaların genelinde belli bir temadan ziyade genel olarak içeriğin söylem analizinin yapıldığı görülmektedir. Ancak oldukça güncel bir konu olan sınır teması üzerine yapılan böyle bir çalışmaya rastlanmamıştır. Türkiye'nin ve dünyanın içinde bulunduğu koşullarda sınırların giderek önem kazanması nedeniyle konunun oldukça dinamik bir yapıda olması ve geliştirilmeye açık olması, bu çalışmayla sınır alanındaki literatüre siyaset sosyolojisi açısından yeni ve farklı bir bakış açısı getirilmesini mümkün kılmaktadır.

1. Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde çalışmanın anahtar sözcüklerini de içerisine alan ve araştırmanın iskeletini oluşturan temel kavramlarla ilgili teorik bilgilere yer verilmiştir. Bu kavramlar sırasıyla söylem, siyasal söylem, siyasal propaganda ve sınırdır. Türkiye'ye yönelik giderek yoğunlaşan göç hareketleri, toplum ve siyaset arasındaki ilişki dengelerinin değişmesine ve pragmatik değerler çerçevesinde ele alınarak neredeyse her bir kavramın yeniden inşa edilmesine ya da üretilmesine yol açmış görünmektedir.

1.1. Söylem

Söylem, sözcük anlamları arasında yer alan ve çalışma doğrultusunda ele alınabilecek en yakın anlamlarından biri olarak "kalıplaşmış, klişeleşmiş sözleri" (Güncel Türkçe Sözlük, "Söylem", Erişim 15 Nisan 2022) ifade etmektedir. Kalıp yargıların günlük dile yansımaları olağan bir durumdur ve kuşaktan kuşağa aktarılarak süreklilik

kazanır. Aynı zamanda bir toplumun sosyo-kültürel kodlarının oluşumunda da dilin kendisinin ve farklı dilsel kullanımların önemi büyüktür. Bir dil pratiği olarak söylem; karşılıklı iletişim, fikir alışverişi, beyan etme şekli, bilgi, ideoloji ve güç kavramlarıyla etkileşimli olarak eyleme dönüşen süreçler içerir (Sözen, 1999: 20). Burada söylemin ortaya çıktığı ilk andan itibaren pek çok aşamada ve pek çok alanda etkisini gösteren bir kavram olduğu anlaşılmaktadır.

Söylem sözcüğünün ilk anda basitmiş gibi görünen ifadesinin ardında merak uyandıran pek çok soru sorulagelmıştır. Akademik çalışmalarda söylemin incelenmeye başlamasında felsefe disiplininin etkisi olmuştur. 1970'li yıllar itibarıyla anlamların nasıl şekillendiğini düşünmeye yönelen ve söylemin toplumsal bir gerçeklik olarak ele alınması gerektiği ve bu nedenle göreceli bir kavram olduğunu, toplumdan topluma farklılaşabileceğini vurgulayan (Foucault, 1987: 40) çalışmalar yapılmıştır. Söylem, toplumun temel dinamikleri doğrultusunda değişebilen, farklı anlamlar yüklenebilen ve çoklu gerçekliklerin var olmasını olanaklı kılan bir yaklaşımla dünyayı anlamlandırma çabasıdır.

Zamanla bir terim olarak yaygınlaşmasında Foucault'nun söylem sözcüğünü, ideoloji sözcüğünün yerine geçecek şekilde kullanması belirleyici olmuştur (Sözen, 1999:12). Bu doğrultuda söylem, tek bir gerçeklikten ziyade gerçekliklerin varlığına işaret eden çok anlamlı ve dile getiren taraflarca farklı yaklaşımlar ortaya koyan anlamsal içeriğe sahiptir. Herhangi bir durumu ya da sorunu tanımlamak ve insanlarla paylaşabilmek için klişeleşmiş ve kalıplaşmış olsa da derinlemesine düşünüldüğünde söylemin kendisinin dönemsel, tarihsel koşullara bağlı olarak farklı anlamsal konumlandırmalara sahip olduğu görülmektedir. Anlam ve kültür arasındaki ilişki, bu iki kavramın içinden doğan söylem sayesinde inşa edilmektedir (Oğuz, 2018: 53). Dolayısıyla söylemin dinamik ve değişken yapısı ile süreklilik içerisinde yeniden üretilen, günden güne farklı anlamlar kazanan bir niteliğe sahip olduğu ifade edilebilir.

Kültürün izlerini taşıyan ve kültürün taşıyıcı unsurları ile birlikte ele alındığında belirgin bir anlam ifade eden söylem kavramı, bu nedenle bireysel değil toplumsaldır. Topluma vurgu yapıldığında, topluma referans verildiğinde, kısacası toplumla etkileşim halinde anlam kurucu bir rol oynamaya başlar. Toplumsal bağlamı göz önünde bulundurulduğunda dilin yapısallığından ziyade işlevsel yönüne vurgu yapılır. Söylenenlerin doğurduğu ya da ortaya çıkardığı toplumsal gerçeklikler, söyleme konu olan unsurların ve aktörlerin birbirleriyle aralarındaki ilişkiler, kısacası iki taraflı gerçekleşen bir etkileşimin sonucu olarak (Akar ve Martı, 2015: 242) söylemin işlevselliği öne çıkmaktadır.

1.2. Siyasal Söylem

Modern zamanların yeni bir ürünü olarak söylem (Baran, 2009: 85), kendisini sarf eden aktörlerin dilinden anlam kazanmakta ve kendi sosyal bağlamında siyasal bir güç kazanmaktadır. Sözen'in (1999) de belirttiği gibi söylem, sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi nitelikte pek çok alanla ilişki içerisindedir ve "ideoloji, bilgi, diyalog, anlatım, beyan tarzı, müzakere, güç ve gücün mübadelesiyle eyleme dönüşen dil pratiklerine ilişkin süreçler" şeklinde tanımlanır.

Günümüzde söylem ve özellikle de siyasal söylem, biz ve ötekisi üzerinden şekillenmekte ve her zaman için güç ve iktidar ilişkisini hiyerarşik bir çerçevede kurgulamaktadır. Toplumsal gerçekliği yaratmadaki işlevselliği göz önünde bulundurulduğunda eyleme dönüşen dil pratikleri (söz eylemler), aynı durumla ilgili ve bu durumun tarafı olan ancak farklı yaklaşımlara ve ideolojilere sahip aktörler tarafından hain ya da kahraman olarak adlandırılabilir ya da bu şekilde topluma sunulabilir. Böylelikle kurgulanan gruplar arası hiyerarşik ilişki biçimi, aynı zamanda farklı sosyal kimliklerin de ortaya çık(arıl)masına yol açar (Akar ve Martı, 2015: 243).

Son aşamada ise medyanın da aracısı olduğu bir düzlemde egemen olan bu kurgusal göstergeler, doğrudan güç ilişkilerinin bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır (Van Dijk, 1999: 364). Bu döngünün içerisinde

kalan bireyler, ait olduklarını düşündükleri yere kendilerini konumlandırma yoluyla gücü ya meşru kılmakta ya da gayri meşru kılmaktadırlar.

1.3. Siyasal Propaganda ve Bir Propaganda Aracı Olarak Siyasal Söylem

Kelime anlamı itibarıyla propaganda; "bir öğreti, düşünce veya inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışma" (Güncel Türkçe Sözlük, "Propaganda", Erişim 19 Nisan 2022) olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla propagandaya konu olan her ne ise o yönde bilinçli bir farkındalık yaratma, bu farkındalığı pekiştirme ve belli bir yönde manipüle etme girişiminde bulunulması akla gelmektedir. Kavramın günümüzdeki kullanımına benzer şekilde ilk ortaya çıkışı Fransız Devrimi ile söz konusu olmuştur. Fransız ulus devlet anlayışının bir yansıması olarak devrim sürecinde ve sonrasında halkın birtakım ortak değerler etrafında bir araya getirilmesi ve birleştirilmesi adına propagandaya sıkça başvurulmuştur (Çetin, 2003: 142).

Siyasal anlamda propaganda, siyasal sistem içerisinde otoritesini ortaya koymak isteyen siyasal aktörlerin seçmenden destek bulabilmek amacıyla gerçekleştirdiği faaliyetlerin tümünü ifade etmektedir. Propaganda faaliyetlerinde uygulayıcı tarafından verilmek istenen mesaj, içerik olarak duyguları harekete geçirmeyi önelemekte ve belirli bir amaç doğrultusunda yönlendirmeyi hedeflemektedir (Avcı, 2018: 75-76). Laswell'in (1927: 643) de ifade ettiği gibi propaganda kavramı, kolektif tutum ve davranışları önceleyen; bu tutum ve davranışların semboller aracılığıyla yönlendirilmesini ve aynı zamanda da yönetilmesini içeren bir kavramdır. Seçim dönemlerinde, iktidarın sürdürülmesinde ya da iktidarı elde etmeye yönelik faaliyetlerde etkili olan ikna yöntemlerinden biri olarak propaganda, stratejik bir iletişim ögesidir (Vodinalı ve Akıncı Çötök, 2015: 499).

Siyaset alanında propaganda amacıyla kullanılan pek çok yöntem ya da araç bulunmaktadır. Kamusal alandaki toplanmalar, parti organizasyonları, kamuoyu araştırmaları, kitle iletişim araçları, asılan

pankartlar, çeşitli afişler, dağıtılan broşürler bu alandaki en yaygın uygulamalardır (Köseoğlu ve Al, 2013: 107) Yazılı, görsel ve sözlü araçlar olarak sınıflandırılan kitle iletişim araçları, siyasal propaganda faaliyetleri arasında en etkili ve yoğun olarak kullanılan yöntemlerdendir (Baltacı ve Eke, 2012: 116). Günümüzde bu araçlar gelişen teknolojiyle birlikte giderek çeşitlenmektedir.

Çalışma kapsamında ele alınan yazılı materyallerden biri olan pankartlar/afişler, bu anlamda verilmek istenen mesajı iletmeye yarayan klasik araçlardan biridir. Görsel olarak da kitlelere hitap edebilen bu materyaller, geçmişten bugüne her dönem siyasal aktörlerin ve özellikle de siyasal partilerin gerek kampanya dönemlerinde gerek seçim süreçlerinde sıklıkla başvurduğu araçlar arasında yer almaktadır. Konuya ilişkin verilmek istenen mesajı kısa ve özlü bir biçimde aktaran, birtakım semboller ve simgelerden de yararlanabilen bu araçlar; çeşitli sloganlar eşliğinde vurucu sözcüklerle hedef kitlenin dikkatini hızlıca çekme potansiyeline sahiptir.

Siyasal gerçekliklerin dil aracılığıyla ortaya konması, siyasal söylemin birtakım işlevlerinin göz önünde bulundurmasını gerekli kılmaktadır. Bunlar; zorlama ve direnç, meşrulaştırma ve gayri meşrulaştırma, son olarak da temsil ve yanlış temsildir. İlk işlev, siyasal aktörlerin iletişime yönelik mesajları belirlerken aynı zamanda gündemi de belirlemesi ve diğerlerinin bu güce erişmesine engel olmak için de zorlayıcı bir eylemlilik içerisinde olmasıyla ilgili bir durumdur. İkinci işlevde dilsel iletişim sayesinde mevcut siyasal rejimin meşruluğunu güçlendirmek için toplumun onayını alma esastır. Bunu yaparken aynı zamanda meşruluk algısını tam tersi yönde etkilemeye yönelik ötekinin düşman imgesi altında betimlenmesi ve olumsuz mesajlarla topluma sunulması şeklinde bir gayri meşrulaştırma da söz konusudur. Netice de ise toplumla paylaşılan bilgilerin kontrolünü elinde bulunduran siyasal gücün belirleyici olduğu bir temsil mekanizması ortaya çıkmaktadır (Chilton ve Schaffner, 2011: 311-312).

Siyasal söylemde üslup, toplumsal dinamiklerden yola çıkarak gerek tek tek bireyler üzerinde gerekse toplumun genelini

kitlel olarak etkilemede azımsanamayacak bir güce sahiptir. Vatandaşı ve özellikle de seçmeni etkileme, kitle iletişim araçlarıyla mobilize etme, siyasal aktörlerin olağan faaliyetleri arasında yer almaktadır. Bu ikna sürecinde yaratılan biz ve onlar ayrımı ya da bizden olmayan ötekinin ısrarla vurgulanması, söylem dilinin ayrıştırıcı potansiyelini de güçlendirmektedir. Tüm bunlardan yola çıkarak bir dil pratiği olarak söylemin toplum hayatının her yönüyle, kültürle, siyasetle yakın ve doğrudan bir ilişkisi olduğu açıktır. Farklı yapılar, değişen anlamsal içeriklerde, çoğunlukla da gizli olarak üretilen cisimleşmiş anlam yansımaları olarak karşımıza çıkmaktadır (Oğuz, 2018: 53).

Sosyal, kültürel ve siyasal boyutlarıyla biz ve onlar ayrımı, toplumsal kutuplaşmaya yol açtığı gibi kimi zaman gerçekle ilişkili olmayacak ölçüde bir diğerinin ya da ötekinin olumlu özelliklerini veya düşüncelerini bilinçli şekilde göz ardı etme, adeta yok sayma şeklinde bir ideolojik söyleme de dayanabilmektedir (Şen, 2015: 170). Her iki durumda da hedeflenen kitleye etki edebilmek adına birtakım araçlara başvurulur. Siyaseten bu araçlardan en önemlilerinden biri de propaganda faaliyetleridir.

Siyasal gücün ve otoritenin bir göstergesi olarak kullanılan söylemin dili, zihinsel algılardan tutumlara ve davranışlara kadar pek çok boyutta yönlendirici bir role sahiptir. Sözlü iletişim de bunun bir parçası olmakla birlikte çalışmada gözleme dayalı, somut edimler üzerinden siyasal söylemin belli bir konudaki yansımaları üzerinde durulması hedeflenmektedir. Propaganda, bu tür söz eylemlerin yansımalarını gözlemleyebilmek için başvurabileceğimiz alanlardan biridir. Çünkü siyasal söylem, siyasal propagandanın da sıklıkla kullandığı araçlardan biridir. Bu bağlamda söylemin bir propaganda aracı olarak siyasette hangi aktörler tarafından, nasıl konumlandırıldığı ve hangi argümanlarla birlikte dile getirildiği oldukça ilgi uyandıran bir fenomen olarak karşımıza çıkmaktadır.

Propaganda, ilgili kitlenin sosyo-psikolojik niteliklerini göz önünde bulundurmaya zorundadır. Toplumun genel inanç ve değerleri çerçevesinde ele

alındığında propagandanın etkili olabilmesi için toplumsal önyargılardan ve de toplumsal mitlerden özellikler taşıması kaçınılmazdır (Gürgen, 1990: 147-148). Basit ifadeyle kalıplar ve klişeleşmiş sözler şeklinde tanımlanan söylem de propaganda ile benzer dayanaklara sahip olduğuna göre gerek siyasal söylemin gerek siyasal propagandanın birtakım ortak tarihsel, sosyal ve kültürel değerler üzerinde inşa edilmesi, bu değerler çerçevesinde temellendirilmesi olağandır.

1.4. Sınır

Sınır kavramı, siyasi coğrafyanın ilk anda hemen devletle ilişkilendirilen unsurlarından biridir. Öte yandan yalnızca coğrafyanın değil; tarihin, hukukun, uluslararası ilişkilerin ve de siyasetin de ilgi alanına giren müşterek konularındandır (Gümüşçü, 2010: 79-80). Dinamik ve kurumsal bir yapı olarak sınırlar, sınır yönetimi yaklaşımına göre haritalar üzerinde yer verilen ve önlem alınmasını gerektiren fiziki müdahalelerin ötesinde bir konudur (Ekmekcioğlu, 2021: 137).

Sınırlar; çit, tel örgü, duvar gibi farklı şekillerde tarih boyunca hayata geçirilmiş ayırıcı unsurlardır. Ülkeleri birbirinden kesin bir biçimde ayırma işlevi görmesi ise birkaç yüzyıllık bir geçmişe sahip modern devletin kuruluşu ile gerçekleşmiştir (Özbey, 2019: 241). Dolayısıyla günümüz dünyasındaki haliyle sınırların, sadece 1-2 yüzyıllık bir geçmişe sahip olduğu (Gümüşçü, 2010: 80) ifade edilmektedir.

Modern ulus devletlerin oluşumuyla sınırlar, belirsiz ve esnek bir yapıdan çıkarak belirgin şekilde ayırıcı, sınırlandıran, katı bir yapıya geçiş yapmıştır (Tekin, 2014: 249). Sınır kavramı, böylece zamanla farklı fiziksel yapılar ve anlamsal içerikler kazanarak ilerlemiştir. Nitekim bu gelişme ve ilerleme süreci, halen devam etmektedir.

Devlet iktidarının ulaşabildiği en uç siyasi kontrol mekanının coğrafi bir alan olmaktan çok daha farklı işlevleri vardır. Yalnızca coğrafi ya da fiziki değil, sosyo-kültürel ve tarihsel olarak da anlam taşıyan sınıra yönelik siyasi yaklaşımlar, ulus devletin toprak bütünlüğünü esas alarak otorite ve sınır arasında derin bağlar kurmaktadır. Bugünkü anlamıyla sınır kavramı, coğrafi

olduğu kadar siyasi bir anlam taşıyan, devletin hem iç hem dış egemenliğini sağlamak adına ortaya koyduğu enstrümanlardan biridir. Ulus devletin meşruluğunu biçimlendiren sınırlar, bizim dışımızda yer alan bir diğerinin varlığını -ister gerçekçi ister hayal ürünü olsun- kabul edilmesini zorunlu kılar. Egemenlik kavramının altında yatan temel ilke de budur: Ötekine karşı güçlü olabilmek ve iç işlerine karışılmasını önlemek (Gellner, 2008: 193).

Siyasal propaganda açısından siyasal söylemin öznesini oluşturan unsurlardan biri olan sınır, günümüzün en çok tartışılan konularından biri haline gelmiştir. Coğrafi ve fiziki olarak somut bir anlam taşımasının yanı sıra sınır kavramı, ulusal kimlik ve ulusal kültür açısından da büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında ulusal sınırlar, sınırın içerisinde yer alan bireylerde kendilerine özgü bir kimlik ve kültür bilinci oluşmasını sağlar; zihinsel olarak da bu ortak kültür ve kimlik algısının aidiyet hissiyle pekiştirilmesine yol açar (Tekin, 2014: 28). Ortaklıkların söylem doğrultusunda güçlü bir şekilde dile getirilmesinde çoğu zaman bir dış tehdidin varlığı etkili olmaktadır. Böyle bir tehdidin varlığı, sahibi olunan ulusal değerlerin korunması adına kitleleri canlı tutmaya ve her an harekete geçebilecekleri bir motivasyona sahip olmaya yöneltmektedir.

2. Yöntem Üzerine

Çalışma, siyasal aktörler nezdinde bir propaganda aracına dönüşen sınıra yönelik dilsel pratiklerin ortaya konmasını ve böylece toplum ve siyaset ilişkisinin gündemi belirleyici rolünün vurgulanmasını amaçlayan nitel bir araştırmaya dayanmaktadır. Bu bağlamda siyasal söylemin ideolojik veçhesiyle eleştirel bir analize tabi tutulmasından ziyade, günümüz koşullarında giderek araçsallaşan sınır kavramının siyasal aktörlerin ortaya koyduğu yaklaşımların meşruluğu açısından önemi ifade edilmeye çalışılmaktadır.

Karşılaşılan kitlesel insan hareketlilikleri neticesinde Türkiye iç siyasetinde birçok siyasal aktör tarafından dile getirilen sınır söyleminin, siyasal toplumsal yaşamın merkezinde yer almaya başlaması ve ülke gündemini meşgul etmesi, konunun gerek ulusal gerek küresel çapta önemini gözler önüne sermektedir. Çalışma,

böyle bir önemden hareketle ortaya konmuş oldukça tartışmalı ve can alıcı bir konuyu irdelemeye çalışmakta; giderek popülerleşen ve farklı disiplinlere konu olmaya başlayan sınır olgusunun siyaset-dil-toplum üçgeninde nasıl bir konumda bulunduğu tespitini yapmaya çalışmaktadır.

Araştırmanın evrenini, propagandalarında sınır söylemine yer veren siyasal aktörlerin basında yer alan haberleri oluşturmaktadır. 18 Ağustos 2021 tarihi, sınırla ilgili pankartların/aişlerin siyasal partilerin binalarına eş zamanlı olarak asıldığı ve bu gelişmelerin basına yansıdığı tarih olması açısından önemlidir. Benzer içerikli haberler, bu tarih itibarıyla pek çok haber alma platformunda yayılmaya başlamış ve bu doğrultuda çalışmanın içeriğine yönelik veriler de toplamaya başlanmıştır.

İlgili haberlerin seçiminde ana başlıklarında 'sınır namustur', 'hudut namustur' ve bunun gibi eş anlamlı dilsel kullanımlara yer verilmesine özen gösterilmiştir. Ayrıca çalışma kapsamında siyasal söylemin ortaya konması hedeflendiği için de söz konusu söylemin siyasal bir aktör tarafından ifade edilmesi ya da sunulması göz önünde bulundurulmuştur. Siyasal partiler, bu partilerin liderleri ya da temsilcileri, siyasal aktörlere örnek olarak gösterilebilir.

Haber mecralarının seçiminde oldukça geniş bir bakış açısıyla tarafsız yaklaşmış, aynı biçimsel unsurlara sahip söylemler herhangi bir siyasal parti ya da kişi ayırt etmeksizin göz önünde bulundurulmuştur. Diğer yandan hem yerel hem ulusal basında görülen ve tekrara düşmeyen içeriklere sahip haberlere öncelik verilmiştir. Bu noktada internet üzerinden yapılan basit bir tarama sonrasında ilgili haberlerin 2021 yılı ağustos ayında yoğunluk kazandığı, haberlerin büyük bir çoğunluğunun içerik olarak örtüştüğü ve tekrara düştüğü görülmüştür. Veri çeşitliliği açısından bir dezavantaj olarak değerlendirilebilecek bu durum, ortaya koyduğu kısıtlılığa rağmen siyasal söylemin pragmatik doğasına ilişkin gerçekliği ortaya koyması bakımından son derece önemli görülmektedir. Nitekim bu söylemin artçıların da günümüze kadar ulaştığı ve çok daha şiddetlenerek Türkiye

gündemini meşgul etmeye devam ettiği görülecektir.

Çalışmada elde edilen verilerin analizinde söylem çözümlemesi yöntemi uygulanmıştır. Söylem çözümlemesinde esas unsur, bireylerin sosyal olanı algılama ve dile yansıtmasında, aynı zamanda tutum ve davranışlarını ortaya koymasında dilin (ya da metinlerin) analiz edilmesi ve dilin kullanımındaki güç ve otorite ilişkilerinin açığa çıkarılmasıdır (Baran, 2009: 88). Bu bağlamda söylem analizi kimin ne söylediği sorusuyla ilgilenmez, söyleme konu olan cümlenin toplumsal gerçeklikteki değerini ortaya koymak ve esas olarak ifade edilmek isteneni vurgulamak için çaba harcar (Hearthfield'dan akt. Türker ve Akturan, 2008).

Bu amaçla sınırla ilgili haberlerin arşivlenmesinin ardından sınırların kutsallaştırılması şeklinde belirlenmiş bir ana temadan hareketle içinde bulunulan dönemin kendine özgü koşullarının bir sonucu olarak siyaset üretmenin bir aracı haline gelişini vurgulanmaya çalışılmıştır. Korumayı görev edindiğimiz sınırlar, sahip olduğu kutsallık ve ulusal olana atfedilen değerlerle birlikte doğası gereği amaç-araç birlikteliğini haizdir. Bu nedenle toplumsal ve aynı zamanda ulusal kimliğin bir yansıması olarak her durumda ve her koşulda sınır; önemsenen, yüce görülen ve kendisinden taviz verilmeyen sosyolojik bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sınırların siyasal söylemde yer alması, dönemsel koşullara bağlı olarak farklı aktörler tarafından ele alınması, konunun anlamsal ve siyasal boyutunu öne çıkarmaktadır. Ancak böyle bir dilsel pratiğin ideolojik olmaktan ziyade pragmatik değerler etrafında şekillendiği denencesinden hareket edilmiş ve genelleştirmekten ziyade kendisine özgü koşullar altında değerlendirilmesine özen gösterilmiştir.

Söylem kavramının doğası gereği tüm zamanlarda, tüm siyasal toplumsal koşullarda ve siyasal aktörlerle toplum etkileşiminde geçerli olabilecek bir sınır söyleminin söz konusu olamayacağı ve konunun ideolojik perspektifi itibarıyla da farklı boyutlarıyla ele alınabilecek başka çalışmalara kaynaklık edebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

3. Türkiye Gündeminden Sınır Yönelik Siyasal Söylemler

Henüz 21.yüzyılın başlarında olmamıza rağmen son on yıllık süreçte yaşananlara (göçler, terör saldırıları, ekonomik krizler, Kovid-19 pandemisi vs.) bakıldığında devletlerin iç ve dış politikalarına etki eden ciddi gelişmeler yaşandığı görülmektedir. Küreselleşmenin etkisiyle sosyal ağların giderek yaygınlaşması, göç etme kararı alan bireylerin bu ağlar üzerinden bir araya gelmesini sağlayarak nüfus hareketlerinin hızlanmasına neden olmuştur. Artan nüfus hareketlilikleri ülkelerin gündemine yerleşmiştir. Başta göç olgusu olmak üzere bu süreçte yaşanan pek çok gelişme, sınırların giderek önem kazanmasını ve sınıra yönelik önleyici mekanizmaların ivedilikle oluşturulmasını gerekli kılmıştır (Ünay, 2020). Bu durum çeşitli politikaların hayata geçirilerek sınıra yönelik somut adımların atılması zorunluluğunu doğurmakla birlikte siyasal-toplumsal düzeyde söylemsel olarak da konunun gündeme oturmasına ya da gündemde kalmasına neden olmuştur.

Türkiye örneğinden hareketle özellikle 2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı sonrasında ülke topraklarına yerleşen insan sayısının giderek artması, yaşanan uyum sorunları ve bu çalışmanın başlığı gereği, kapsamı dışında kalan daha pek çok sorunun ortaya çıkması, zaman içerisinde ülkenin birlik ve bütünlüğüne yönelik bir düşman veya tehdit algısının oluşumunda etkili olmuştur (Erdoğan, 2014; Güney ve Konak, 2016). Aynı algı ve endişe, Amerika'nın Afganistan topraklarından çekilmesi ve Taliban'ın kontrolü ele alması sonrası Afganistan'dan gerçekleşen göçlerle birlikte daha da zirveye tırmanmıştır (Tümtaş, 2022: 340).

Tüm bu gelişmelerden etkilenen Türkiye'de son dönemin egemen siyasal söylemlerinden biri olarak sınır kavramı da konuşulmaya başlamıştır. Özellikle 10 Ağustos 2021 tarihinde Ankara'nın Altındağ ilçesinde Suriyeli ve yerleşik halktan gençlerin karşı karşıya gelmesi ve bir kişinin ölümüyle sonuçlanan olayların ardından (Ayaşlıoğlu, 2021) Suriyelilere yönelik gerçekleşen linç girişimleri, Suriyelilerin oturdukları mahallelerden ve işlerinden uzaklaştırılmaları (Çevik, 2022) ve geleneksel noktada nüfusun

mekânsal olarak organizasyonu şeklinde bir uygulamaya dönüşen gelişmeler (Fırat, 2022), hem ülke sınırlarını hem de kendi içimizdeki sınırları tartışmaya açmıştır.

Sınır kavramı, yarattığı algı ve oluşturduğu maddi ve manevi değerlerle belli bir toprak parçası üzerindeki aidiyeti oldukça belirleyen bir kavramdır. Aidiyet, bireysel olduğu kadar toplumsal olana da hitap eden bir duygulanımdır. Bu nedenle çoğu zaman bu ve benzer içerikli konular, siyasal aktörler tarafından adeta slogan niteliğindeki söylemler üzerinden propaganda ve reklam amacıyla kullanılmaktadır (Aziz, 2011: 63).

Kuşkusuz tarihin her aşamasında sınırlar önem arz etmiştir ancak çeşitli siyasal hareketlerin etkili olduğu ve birtakım kimliklerin yeniden güç kazandığı günümüzde Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu coğrafyada sınırlar hakkında derinlikli tartışmalar daha da alevlenmiştir (Aras, 2014: 17). Gerek siyasetin gerek toplumun gündemini meşgul eden sınır konusuna ilişkin söylemlere özellikle son dönemde kitle iletişim araçlarıyla sunulan haberlerde oldukça sık yer verildiği görülmektedir.

3.1. Sınırın Meşrulaştırılma Biçimleri: Yerel ve Ulusal Basından Örnekler

Makalenin bu bölümünde sınır kavramı çerçevesinde inşa edilmek istenen aidiyet ve biz olma duygusunun birleştirici gücüne dayanan siyasal söylemlerin parti pankartlarındaki konumlanışı üzerinde durulmaktadır. Söylemin dili hem birleştiren ve kapsayan bir içeriğe sahipken hem de dışlayan ve ötekileştiren bir içeriğe sahiptir. Verilen örneklerin birlik olma ya da birliktelik motivasyonunu milliyetçi öğelerle perçinlerken dayandığı sınır teması ile de dinamik, aktif, ulusal ve aynı zamanda da küresel bağlamda sıcak noktalara temas ettiği görülecektir.

Güncel siyasete yön veren çeşitli siyasal aktörler tarafından dile getirilen sınır söyleminin en belirgin ve medyada yankı uyandıran propaganda örneklerinden ilki, daha önce de belirtildiği üzere 2021 yılı ağustos ayında yaşanmıştır. Ankara'nın Altındağ ilçesinde yaşanan olayların hemen ardından Şekil 1'de yer verilen 'SINIR

NAMUSTUR!' pankartının ana muhalefet partisi olan Cumhuriyet Halk Parti'sinin merkez binasına büyük harflerle asılmasıyla gündeme gelmiştir.

Şekil 1: CHP'den sınır namustur pankartı

Kaynak: Gazete Duvar (18.08.2021). CHP genel merkez binasına "sınır namustur" pankartı asıldı. <https://www.gazeteduvar.com.tr/chp-genel-merkez-binasina-sinir-namustur-pankarti-asildi-haber-1532134>. 21 Nisan 2022.

İktidarın göç politikasına yönelik tepki gösteren CHP, pankartın tüm il ve ilçelerde bulunan parti binalarına asılması yönünde talimat vererek adeta ülkenin neredeyse her noktasında görünür kılınmasını istemiştir. Türkiye Cumhuriyeti bayrağının önünde partinin genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun mikrofonu seslendiği görselin alt kısmında beyaz tonlarında bir Türkiye haritası silüetinin olduğu görülmektedir. Bu silüetin üzerinde namus sözcüğünden daha büyük puntolarla yazılan sınır sözcüğüne yer verilmiştir. Bu betimlemelerden hareketle ulusal kimlik açısından önem arz eden bayrak, toprak, harita, sınır gibi kavramların ünlemle biten bir cümle eşliğinde vurgulandığı görülmektedir.

Eş zamanlı olarak Kemal Kılıçdaroğlu'nun sosyal medya profilindeki kapak fotoğrafını, arka fonunda Türkiye bayrağı olan aynı söylemin yer aldığı bir fotoğrafla değiştirdiği görülmektedir (Gazete Duvar, 2021).

Şekil 2: Kemal Kılıçdaroğlu'nun sosyal medya profili

Kaynak: Gazete Duvar (18.08.2021). CHP genel merkez binasına "sınır namustur" pankartı asıldı. <https://www.gazeteduvar.com.tr/chp-genel-merkez-binasina-sinir-namustur-pankarti-asildi-haber-1532134>. 21 Nisan 2022

Şekil 2'de yer verilen söz konusu paylaşım, bir siyasal parti ve bu partinin lideri tarafından kitle iletişim araçlarının propaganda amacıyla kullanılmasına örnek teşkil etmektedir. Ayrıca Kılıçdaroğlu'nun Avrupa ülkelerinin Afganistan göçünün çözümüne karşı Türkiye ile muhatap olmasını eleştirerek "Neden İranla değil? Siz verin bu sorunun yanıtını sevgili halkım!" ifadelerini kullanması (Sakarya, 2021) gibi içerisinde pek çok soruyu barındıran sorgulamalar, ülkenin yüzleşmek zorunda kaldığı göç ve göçmen sorununa, gündemde yer alan toplumsal, siyasal kimliklere ve aktörlere vurgu yapan ifadelerdir.

CHP'nin ve partiyi temsilen liderinin yapmış olduğu paylaşımlarda toplumu sorgulaya yönelten, düşünmeye zorlayan; ters yönlü bir meşruluk sağlama amacı taşıyarak iktidara eleştiriler barındıran bir temsil mekanizmasının siyasal söyleme yansıtılması hali söz konusudur. Çeşitli kitle iletişim araçlarında yer bulan bu haberler, sosyal medyanın da etkisiyle hızla yayılmıştır. Bu nedenle kısa zaman içerisinde sınır namustur söyleminin adeta sloganlaşmasına ve hemen ardından da bu konudaki tartışmaların kızışmasına neden olmuştur.

İlk defa 2009 yılında Milliyetçi Hareket Partisi lideri Devlet Bahçeli tarafından sarf edildiği dile getirilen (Oran, 2021) bu söylemin orijinalinde ise aşağıdaki sözlere yer verildiği tespit edilmiştir (Soydan, 2009). "Hudut kutsaldır. Hudut, bir milletin namusudur. Bütün hudut kesimlerinde aynı

Damla MURSÜL

Siyasal Söylemde Sınırların Meşrulaştırılması

levhaları görürsünüz: Hudut milli namus ve şerefin korunduğu yerdir...”.

Dolayısıyla yaklaşık 12 yıl önce bu sefer iktidarın ortağı değil de muhalefetin temsilcisi konumundaki bir siyasal parti lideri tarafından dile getirilmesi, sınırların önemini halen koruduğunun ve siyasetin bir malzemesi olarak kullanılmaya devam ettiğinin bir göstergesidir. Dile getirildiği dönemin koşullarında yani 2009 yılında Türkiye henüz böyle bir kitlesel göçe maruz kalmamakla birlikte, sınırlarını tehlikeye atan başka unsurlarla (PKK terör örgütü gibi) mücadele içerisindeydi. Her iki durumda da ait olunan ve sahiplenilen topraklara karşı bir tehdit ya da düşman varlığı söz konusudur ve her ikisinde de sınır söylemi gerek bizden olmayanın gayrimeşrulaştırılması gerekse de bize ait olanın meşrulaştırılması yönünde anlamsal olarak işlevselleştirilmeye çalışılmıştır.

Millet İttifakı içerisinde ve iktidara muhalif bir çizgide yer alan İYİ Parti için de oldukça benzer bir dilsel pratik geçerlidir. Bu çerçevede öne çıkan ve medyada ses getiren propaganda örneklerinden biri de yine ‘Hudut namustur’ söylemi içeren pankart asan İYİ Parti Bolu İl Başkanlığıdır. Sınırların kevgire benzetildiği şeklindeki paylaşımları ile toplumun dikkatini çekmek ve bu konuda toplumun uyarılmasını sağlamak amacıyla partinin Türkiye çapındaki il ve ilçe başkanlıkları da aynı politikayı ortaya koymuştur (Bolu Gündem, 2021; Milli Gazete, 2021).

Şekil 3. İYİ Parti’den hudut namustur pankartı

Kaynak: Milli Gazete (18.08.2021). İYİ Parti binalarına “hudut namustur” pankartları asıldı. <https://www.milligazete.com.tr/haber/7627951/iyi-parti-binalarina-hudut-namustur-pankartlari-asildi.21.04.2022>

Ayrıca partinin Giresun İl Başkanlığı’ndan yapılan açıklamada da

hudutların yol geçen hanına döndüğü, gelenlerin geçici olmadığı, vatandaşın bundan rahatsız olduğu, bir an önce göçmenlerin geldikleri ülkelere geri gönderilmesi gerektiği ve bu konunun ülkeyi yönetenler tarafından ciddiye alınması gerektiği vurgulanmıştır (T24, 2021; Toplumsal: Vatan-Emek-Hürriyet, 2021).

Şekil 3’te de bir örneğine yer verildiği üzere İYİ Parti’nin parti binalarına astığı pankartların/afişlerin genelinde siyah arka fon üzerinde Türkiye bayrağı ve parti simgesinin yer aldığı bir görselle birlikte, yine benzer şekilde büyük harflerle ‘HUDUT NAMUSTUR!’ sloganına yer verildiği görülmektedir.

Kemal Kılıçdaroğlu’nun konuya değinmesiyle yakın zamanlarda kurulan ve muhalif çizgide bir siyasal parti olan Zafer Partisi de aynı siyasal söylemin yer aldığı bir pankartı, bu sefer Van-İran sınır bölgesinde açarak benzer içerikli bir propaganda yoluna başvurmuştur.

Şekil 4. Zafer Partisi’nden hudut namustur pankartı

Kaynak: Sputnik (14.09.2021). Zafer Partisi lideri Ümit Özdağ ve beraberindekiler, sınırda “Hudut Namustur” pankartı açtı. <https://tr.sputniknews.com/20210914/zafer-partisi-lideri-umit-ozdag-ve-beraberindekiler-sinirda-hudut-namustur-pankart-acti-1048900368.html>. 21.04.2022

Şekil 4’te beyaz arka fon üzerinde Zafer Partisi’nin amblemiyle birlikte yer alan, büyük harflerle ve kırmızıyla yazılan ‘HUDUT NAMUSTUR’ pankartına yer verilmiştir. Sloganın partinin amblemiyle birlikte pankartta yer almıştır. Ayrıca parti temsilcileri tarafından yapılan açıklamada mevcut hükümetin ve saray rejiminin aldığı

önlemlerin Türk milletini ve Türkiye'nin sınırlarının güvenliğini sağlamaya uygun ve yeterli olmadığı, Zafer Partisi'nin bu namusu sonuna kadar koruyacağı yönünde Türk milletine söz verdiği şeklinde bir açıklamada bulunulmuştur (Sputnik, 2021). Zafer Partisi'nin sloganı yine sahada ancak bu sefer gerçekten söylemi sembolize eden gerçekçi bir mekanda, Türkiye-İran sınırında dile getirerek sesini duyurması, sınır söyleminin partinin siyasal duruşu çerçevesinde nasıl meşru kılındığını ortaya koyması bakımından öne çıkan bir gelişme olarak ele alınabilir. Nitekim bu doğrultuda toplumun belli kesimlerini etkileme potansiyelinin daha yüksek olması öngörülebilir.

Muhalefet partilerinin iktidarda bulunan Adalet ve Kalkınma Partisine yönelik eleştirilerine karşılık, AK Parti cephesinden de muhalefetin astığı pankartlara yönelik eleştiriler getirilmiştir. Dikkat çeken açıklamalardan biri, AK Parti Grup Başkanvekili Bülent Turhan tarafından yapılmıştır. Turhan CHP genel merkezine asılan pankartla ilgili olarak "Kılıçdaroğlu, hepimiz için önemli olan sınır namustur sözünü çirkin siyasetine alet ediyor. Elbette sınır namustur. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de sınırlarını koruyor..." şeklinde bir açıklama yaparak tüm devlet kurumlarıyla birlikte toplumsal düzenin bozulmaması için mücadele verildiğini ifade etmiştir (Tele1, 2021). Benzer bir eleştiri de MHP Genel Başkan Yardımcısı Kamil Aydın'dan gelmiştir. Aydın, bu dönemde Kılıçdaroğlu tarafından sıklıkla dile getirilen 'sınır namustur', 'hudut namustur' sloganlarının Kılıçdaroğlu üzerinden ülke gündemine sokulduğunu ve bu konuda bir algı operasyonu yapıldığını belirtmiştir (Üçüncü Sayfa, 2021).

Diğer yandan bu gelişmelerle eş zamanlı olarak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Kahramanmaraş ziyaretinde beyaz bir arka fon üzerine yazılan 'Aşk'ına Hudut Çizilmiyor' pankartı da (Şekil 5) dönemin yerel basınında, muhalefetteki hâkim siyasal söyleme bir nazire olarak değerlendirilmiştir (Haber46, 2021).

Şekil 5. AK Parti'den aşkına hudut çizilmiyor pankartı

Kaynak: Haber46 (10.09.2021). CHP'nin hudut namustur pankartına Kahramanmaraş'ta nazire! Aşkına hudut çizilmiyor. <https://www.haber46.com.tr/chpnin-hudut-namustur-pankartina-kahramanmarasta-nazire-askina-hudut-cizilmiyor.21.04.2022>.

AK Parti amblemi ve büyük harflerle Erdoğan ismine yer veren pankartta yazılmış olan cümlelerin Mihriban şiirinin sözlerinden esinlenmiş olması da siyaset, birey ve siyasal ilgi arasındaki ilişkiyi edebi yönleriyle ele alan başka bir çalışmanın konusu olabilecek kadar ilginçtir.

Son verilen örnekten yola çıkarak tarafların gerçekten sınır kavramı ve klişe haline gelen sınır söylemine ilişkin algı ve tutumlarının birbirlerinden oldukça farklı olduğu görülebilmektedir. Çünkü terazinin bir tarafı sınırı, namus benzetmesiyle korunması gereken, dolayısıyla sakınılan ve belli bir toprak parçasına özgü bir siyasal söylemle ele alınırken; bunun karşısında konumlanan tarafın temsilcilerinden biri tarafından ise vatan ya da toprak parçası özelinde değil de bir siyasal lider özelinde, daha kişisel ve öznel bir değerlendirme ile sınırsızlık olgusu bağlamında ele almaktadır. Böyle düşünüldüğünde aslında söylemin sahibi kim olursa olsun (ideolojik yaklaşımdan bağımsız olarak) söylemin içeriğinin daha fazla öne çıkması ve siyasete ya da bu alandaki tartışmalara konu edilmesi, bir diğer ifade ile de araçsallaştırılması ile karşı karşıya kalınmaktadır.

Sınır söyleminin benzer bir çerçevede dile getirildiği yakın dönemli söylemlerden birine Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar'ın sarf ettiği sözler örnek olarak gösterilebilir. Akar, meclisteki bir toplantıda "TSK, egemenlik ve bağımsızlığımız için; 'hudut namustur' anlayışıyla hudutlarımızın güvenliğini sağlamakta. Terörü kaynağında

yok etme stratejisi ile yurt içinde ve sınır ötesinde tüm terör örgütlerine karşı mücadele etmekte...” şeklinde ifadeler kullanmıştır (Politikoyol, 2022).

Sınır ya da hududun namus gibi kutsal, yüceleştirilen, korunması gereken, tecavüzü halinde kimliğin ciddi bir zarara uğraması ve hatta yok olmaya mahrum bırakılması yönünde çağrışım yapması, kitleler üzerinde oldukça etkili bir metafor olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan uğruna ölümü ya da öldürmeyi göze alan bir durumsallığa karşılık gelen bu kullanım, hedeflediği kitle açısından düşündürmekten çok harekete geçirici bir rol üstlenmektedir.

Devletin propaganda araçlarından biri olarak sınır bölgelerinde de çoğu zaman karşımıza çıkan yine büyük harflerle dağa taş yazılan bu kalıplaşmış cümle, artık günlük hayattaki siyaset-toplum ilişkisinde de oldukça görünür ve kanıksanır olmuştur. Söz konusu görünürlük ve kanıksanma hali, kapsayıcı bir dille ortak tarihsel kültürel değerlerden güç alarak birlik siyasetini vurgulamakta ve içerdiği milliyetçi unsurlarla adeta her kesimden vatandaş etkileme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir.

Yukarıda farklı siyasal partilerden seçilen örneklerle siyasal söylemde sınırın yer alması, öncelikle iktidar partisine ve hükümete yönelik karşı duruşu temsil etmektedir. Söylemin fonksiyonlarından biri olarak örneklerin tümünde yer verilen meşrulaştırma biçimi, her bir vatandaşın etrafında kenetlenebileceği kutsal olarak algılanan vatan toprağı üzerinde gerçekleştirilmektedir. Kavramın dayandığı biz olma, aidiyet, dışarıdakine karşı içeridekini koruma ve öte yandan içeride de bir birlik oluşturma, kurulu bulunan bir birliktelik düzenini de sürdürme, muhafaza etme temaları, sınırların yalnızca siyasal değil toplumsal düzeyde de temsilini mümkün kılmaktadır. Öyle ki bu temsil, meşrulaştırıcı ve aynı zamanda gayri meşrulaştırıcı olacak şekilde iki yönlü ilerleyen bir siyasal söylem işlevi görmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Sınır söyleminin hangi bağlamda ve toplumsal gerçeklikler çerçevesinde ortaya konduğuna ilişkin bir çıkarım yapmaya çalışan

bu makale, ortak kimlik ve kimliğe ilişkin değerlerin yeniden üretilmesini sağlayan bir kavram olarak sınıra odaklanmıştır. Sınırların korunması gerekliliği bağlamında değerlendirildiğinde özünde aynı değerleri paylaşanlar tarafından yapılan değerlendirmeler, sınır söyleminin dayandığı esasların tüm siyasal aktörler tarafından benimsendiğini göstermekle birlikte; yine de CHP'nin çıkışından hareketle iç siyasette atışmalara ve tartışmalara yol açmıştır.

Mevcut siyasal iklimde sınır söyleminin işlevselliği, ulusal kimlik üzerinden tanımlanan bir aidiyet duygusuyla ortaya konmaya çalışılmaktadır. Bu çaba özellikle muhalefet tarafından eleştirilen göç politikalarına (Gazete Duvar, 2022; Mahiroğlu, 2022; Diken, 2022) bir tepki olarak ortaya çıkmış görünmekle birlikte toplumu, vatandaşı ve seçmeni etkileme, yönlendirme ve ikna etme gibi amaçlarla pragmatik bir strateji üzerinden de ilerliyor görünmektedir. Sınır ilişkisi siyasal söylemin dayandığı değerlerin kutsallığı ve bu kutsallığı yansıtan pekiştiriciler, siyasal gücün yeniden üretilmesini sağlayarak kitleleri zihinsel ve belki de fiziksel olarak mobilize etmeyi hedefleyen bir arka plana sahip olabilir. Bu çıkarımın doğruluğu ya da yanlışlığı ilerleyen zamanlarda görülebilecektir. Ancak böyle bir potansiyele sahip olması dahi konunun önemini ortaya koymaktadır.

Günümüz Türkiye siyasetinde öne çıkan gelişmeler çerçevesinde çeşitli siyasal aktörlerden derlenen örneklerle birlikte düşünüldüğünde namusla ilişkilendirilen bir sınır söyleminin egemen bir söylem haline gelmesi ve ses getirmesi de kaçınılmazdır. Çalışmada yer verilen haber içeriklerine bakıldığında 'sınır namustur' söyleminin ortaya çıkışında muhalefet partileri ve özellikle de CHP'nin etkili olduğu, bu söylemin CHP önderliğinde bir propaganda aracı olarak topluma sunulduğu, İYİ Parti ve Zafer Partisi'nin benzer bir yaklaşımla bu propagandaya açık ya da örtülü bir biçimde destek verdiği, iktidar partisi ya da Millet İttifakına özgü bir sınır söyleminin geliştirilmediği, sınır namustur sloganı hakkında yapılan açıklamaların da büyük bir çoğunlukla Kılıçdaroğlu'nun bir eleştirisi biçiminde geliştiği yönünde bulgulara ulaşılmıştır.

Sınır söyleminin iktidarın göç politikalarına karşı toplumu bilinçlendirme ve ikna etmenin bir aracı olarak kullanılması, muhalefet partilerinin aynı düzlemde hareket etmesini olanaklı kılmıştır. Her bir siyasal aktörün uyguladığı siyasal propaganda ve meşrulaştırma pratikleri, kalıplaşan norm ve değerlerin yeniden üretilmesine, hatırlatılmasına ve daha da koyulaştırılmasına neden olmaktadır.

Siyasal dengenin konjonktürel gelişmelere göre değişmesinin olağan bir durum olduğu düşünülebilir ancak mevcut siyasal ve toplumsal koşullar göz önünde bulundurulduğunda özellikle 2021 yılının ikinci yarısında medyada sıklıkla yer bulan bu tartışmaların, siyasal nabzı düşürmeyeceği açıktır. Bu nedenle konunun eleştirel ve ideolojik çerçevede bir siyasal söylem analiziyle ele alınabilmesi, iki yönlü yarattığı algının gerek bizden olan gerek bizden olmayandaki yansımalarını güç de olsa görebilmenin mümkün olması, çalışmanın farklı yöntem ve araçlarla geliştirilebileceğinin göstergesidir.

Kaynakça

Akar, D. ve Martı, L. (2015). Söylem çözümlemesi. F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Ed.), *Nitel araştırma: Yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları* içinde (ss. 242-252). Ankara: Anı Yayıncılık.

Aras, R. (2014). Türkiye’de sınır ve sınır bölgeleri çalışmaları: Eleştirel bir değerlendirme. *Mukaddime*, 5(2), 15-37. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/184152>.

Avcı, Ö. (2018). Propaganda çeşitleri. Karaca Mustafa ve C. Çakı (Ed.), *İletişim ve propaganda* içinde (ss. 75-114). Konya: Eğitim Yayınevi.

Ayaşlıoğlu, L. (17.08.2021). Altındağ’da mültecilere saldırının düşündürdükleri. *Birikim*. <https://birikimdergisi.com/guncel/10695/altindagda-multecilere-saldiri-ve-dusundurduklari>. 22 Nisan 2022.

Aziz, A. (2011). *Siyasette etkili iletişim teknikleri*. İstanbul: Başlık Yayın Grubu.

Baltacı, C. ve Eke, E. (2012). Siyasal propaganda araçlarının seçmen davranışı üzerindeki etkisine yönelik seçmen algısı: Isparta örneği. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi*, 4(1), 115-126. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/201608>.

Baran, E. (2009). *Süleyman Demirel dönemi karikatürlerde karşılaştırmalı siyasi söylem analizi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bolu Gündem (01.09.2021). İyi parti’den “hudut namustur” pankartı. <https://www.bolugundem.com/iyi-partiden-hudut-namustur-pankarti-140473h.htm>. 21 Nisan 2022.

Chilton, P. ve Schaffner, C. (2011). Discourse and politics. T. van Dijk (Ed.), *Discourse studies: A multidisciplinary introduction* içinde. London: Sage.

Çetin, H. (2003). *İnsan ve siyaset: Siyasetin psikolojik temelleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çevik, H. (21.04.2022). “İrkçilik ise ben ırkçiyım”: Normalleşen mülteci nefreti. <https://birikimdergisi.com/guncel/10988/irkcilik-ise-ben-irkciyim>. 29.04.2022.

Çıragöz, M. B. ve Acar, O. K. (2021). Recep Tayyip Erdoğan’ın sahip olduğu liderlik tarzı: Balkon konuşmalarının içerik analizi ile değerlendirilmesi. *Kastamonu İİBF Dergisi*, 23(1), 6-29. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1316483>.

Diken (26.09.2022). Partilerin sığınmacı politikası: Kim ne vadediyor? <https://www.diken.com.tr/partilerin-siginmaci-politikasi-kim-ne-vadediyor/>. 28.11.2022.

Ekmekcioğlu, A. (2021). Sınırların kavramsal çerçevesinin incelenmesi ve sınıflandırılması. *Van YYÜ SBE Dergisi*, (52), 135-168.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1859153>.

Erdoğan, M. (2014). *Türkiye’deki Suriyeliler: toplumsal kabul ve uyum araştırması*. <https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2014/12/hugo-rapor-tc3bcrkiyedeki-suriyeliler-toplumsal-kabul-ve-uyum-kasc4b1m-2014-04122014-tr1.pdf>.

Fırat, H. (24.02.2022). Seyreltme planı. <https://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/handefirat/suriyelilere-seyreltme-planı-42008714>. 17.04.2022.

Foucault, M. (1987). *Söylemin düzeni*. (Çev. T. Ilgaz). İstanbul: Hil Yayınları.

Gazete Duvar (18.08.2021). CHP genel merkez binasına “sınır namustur” pankartı asıldı. <https://www.gazeteduvar.com.tr/chp-genel-merkez-binasina-sinir-namustur-pankarti-asildi-haber-1532134>. 21 Nisan 2022.

Gazete Duvar (20.06.2022). EMEP’ten göç izleme raporu: Sorgulanması gereken göçmenler değil, AK parti politikaları. <https://www.gazeteduvar.com.tr/emepten-goc-izleme-raporu-sorgulanmasi-gereken-gocmenler-degil-ak-partinin-politikalari-haber-1570126>. 28.11.2022.

Gellner, E. (2008). *Uluslar ve ulusçuluk*. İstanbul: Hil Yayınları.

Göksu, O. (2019). Medyatik bir siyasi söylem örneği: Balkon konuşmalarının içerik ve söylem analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(62), 1289-1303. <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/a-case-of-mediatic-political-speech-content-and-discourse-analysis-of-balconspeeches.pdf>.

Gümüşçü, O. (2010). Siyasi coğrafya açısından sınırlar ve tarihi süreç içinde Türkiye’de sınır kavramı. *Bilig*, Kış (52), 79-104. <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarinde-x-1423873159.pdf>.

Güncel Türkçe Sözlük. (2019a). Söylem. Türk Dil Kurumu Sözlüğü. <https://sozluk.gov.tr/>. 19 Nisan 2022.

Güncel Türkçe Sözlük. (2019b). Propaganda. Türk Dil Kurumu Sözlüğü. <https://sozluk.gov.tr/>. 21 Nisan 2022.

Güney, Ü. ve Konak, N. (2016). Bolu’da Suriyeli ve Iraklı sığınmacılar: Milliyetçilik, erillik ve vatandaşlık temelinde öteki algısı. *Alternatif Politika*, 8(3), 505-535. https://alternatifpolitika.com/site/dosyalar/arsiv/24-Ekim-2016/5-ulku-guney_nahide-konak-boluda-suriyeli-ve-irakli-siginmacilar.pdf.

Güngör, S. (2021). Siyasal dilde metafor kullanımı: Devlet Bahçeli’nin örnek metinlerinin söylem analizi. *Milliyetçilik Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 107-141. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1616918>.

Gürgen, H. (1990). Propaganda. *Kurgu Dergisi*, (8), 135-157.

<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1503874>.

Haber46 (10.09.2021). CHP'nin hudut namustur pankartına Kahramanmaraş'ta nazire! Aşkına hudut çizilmiyor. <https://www.haber46.com.tr/chpnin-hudut-namustur-pankartina-kahramanmarasta-nazire-askina-hudut-cizilmiyor.21.04.2022>.

Kantar, G. (2016). Türk siyasetinde politik dil kullanımı: Binali Yıldırım, Kemal Kılıçdaroğlu ve Devlet Bahçeli'nin 7 Ağustos 2016 'Demokrasi ve şehitler mitingi' söylemlerinin içerik analizi. *Van YYÜ İİBF Dergisi*, (2), 184-213. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/421867>.

Kılıçaslan, E. (2016). Siyasal iletişim açısından medyanın önemi: 7 haziran ve 1 kasım seçimleri sürecinde liderlerin Twitter paylaşımlarının söylem analizi çerçevesinde karşılaştırılması. *Culture and Communication in Anatolia: Past, Present and Future* (Kongre kitabı), 147-156.

Köseoğlu, Y. ve Al, H. (2013). Bir siyasal propaganda aracı olarak sosyal medya. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 8(3), 103-125. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/17706>.

Lasswell, H. (1927). *The theory of political propaganda*. Cambridge University Press.

Milli Gazete (18.08.2021). İYİ Parti binalarına "hudut namustur" pankartları asıldı. <https://www.milligazete.com.tr/haber/7627951/iyi-parti-binalarina-hudut-namustur-pankartlari-asildi.21.04.2022>.

Newman, D. (2006). The lines that continue to separate us: Borders in our "borderless" world. *Progress in Human Geography*, 30(2), 143-161. DOI:10.1191/0309132506ph599xx.

Oğuz, M. C. (2018). Söylem analizi. *Sosyoloji Notları*, (4-5), 52-57. <http://sosyolojinotlari.blogspot.com>.

Oran, B. (26.08.2021). "Sınır namustur" üzerine düşünceler. <https://www.agos.com.tr/tr/yazi/26093/sinir-namustur-uzerine-dusunceler.21.04.2022>.

Özbey, K. (2019). Modern Türkiye'de sınırlar ve sınırın sosyolojik inşası. *Sosyoloji Dergisi*, (40), 239-264. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/903615>.

Pazarbaşı, B. ve Şahin, T. (2022). Siyasal ve toplumsal konjonktür ekseninde politik reklam analizi: 2015 genel seçimlerinde gazete reklamları. *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 182-203. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2216655>.

Politik Yol (22.11.2022). Bakan Akar: TSK, egemenlik ve bağımsızlığımız için hudut namustur anlayışıyla hudutlarımızın güvenliğini sağlamakta. <https://www.politikyol.com/bakan-akar-tsk-egemenlik>

ve-bagimsizligimiz-icin-hudut-namustur-anlayisiyla-hudutlarımızin-guvenligini-saglamakta/. 28.11.2022.

Sakarya, C. (18.08.2021). AB neden İranla değil de Türkiye ile konuşalım diyor. <https://www.dunya.com/kose-yazisi/ab-neden-iranla-degil-de-turkiye-ile-konusalim-diyor/631087.22.04.2022>.

Soydan, M. (27.05.2009). Hudut kutsaldır, milli namustur. <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/-17156h.htm.21.04.2022>.

Sözen, E. (1999). *Söylem, belirsizlik, mübadele, bilgi/güç ve refleksivite*. İstanbul: Paradigma Yayınları.

Sputnik (14.09.2021). Zafer Partisi lideri Ümit Özdağ ve beraberindekiler, sınırda "Hudut Namustur" pankartı açtı. <https://tr.sputniknews.com/20210914/zafer-partisi-lideri-umit-ozdag-ve-beraberindekiler-sinirda-hudut-namustur-pankarti-acti-1048900368.html>. 21.04.2022.

Şen, F. (2015). Adalet ve kalkınma partisi'nin milliyetçilik söylemi: Bir siyasal söylem çözümlemesi. *Muhafazakar Düşünce*, (44), 157-180. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/985863>.

T24 (19.08.2021). İYİ Parti, parti binalarına "hudut namustur" pankartı astı. <https://t24.com.tr/haber/iyi-parti-parti-binalarina-hudut-namustur-pankarti-asti,973281>. 21.04.2022.

Tahiroğlu, M. (20.09.2022). Göç politikaları: Türkiye'deki mülteciler ve 2023 seçimleri. <https://tr.boell.org/tr/2022/09/20/goc-politikalari-turkiyedeki-multeciler-ve-2023-secimleri>. 28.11.2022.

Tekin, F. (2014). *Sınırın sosyolojisi: Ulus, devlet ve sınır insanları*. İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.

Tele1 (19.08.2021). AKP'li Turan: Kılıçdaroğlu "sınır namustur" sözünü çirkin siyasetine alet ediyor. <https://tele1.com.tr/akpli-turan-kilicdaroglu-sinir-namustur-sozunu-cirkin-siyasetine-alet-ediyor-454093/>. 21.04.2022.

Toplumsal: Vatan-Emek-Hürriyet (20.08.2021). İYİ Parti'den, parti binalarına "hudut namustur" pankartı. <https://www.toplumsal.com.tr/gundem/iyi-parti-den-parti-binalarina-hudut-namustur-pankarti-h64688.html>. 21.04.2022.

Tümtaş, M. S. (2022). Türkiye'ye düzensiz Afgan göçü: Zorunlu göç mü "istila" mı? *Gaziantep Journal of Social Sciences*, 21(1), 338-353. <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>.

Türker, B. ve Akturan, U. (2008). *Nitel araştırma yöntemleri: nvivo ile nitel analizi, örnekleme, analiz, yorum*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Üçüncü Sayfa (20.08.2021). MHP'li Aydın'dan "sınır namustur" değerlendirmesi. <https://ucuncusayfahaber.com/haber/arsiv-10406.html>. 28.11.2022.

Damla MURSÜL
Siyasal Söylemde Sınırların Meşrulaştırılması

Ünay, H. (2020). Sınırsız dünya sorgulanıyor: küreselleşme, göç ve sınır duvarları. *Panorama*. SAGE Publications Inc. DOI:10.1177/0022002715596776

Üstübici, A. (2017). Türkiye'de göç politikaların dönüşümü: Yasadışılığın uluslararası üretiminden makbul yabancıya? *Toplum ve Bilim*, 140, 106-121.

Van Dijk, T. A. (1999). Söylemin yapıları ve iktidarın yapıları. *Medya, iktidar, ideoloji* içinde. Ankara: Ark Yayınları.

Vodinalı, S. ve Akıncı Çötök, N. (2015). Siyasal propaganda bağlamında siyasal reklamlar: 2015 Türkiye genel seçimlerinde AKP/CHP/MHP partileri tv reklamları üzerine bir değerlendirme. *Global Media Journal*, 6(11), 497-531.